

den dood ondergaan? Of is dan niet alle dood opgekomen uit de zonde?

Daaraan, dat er een laatste Oordeel komt, en dat ook een iegelijk onzer in dat laatste oordeel voor den Christus zal verschijnen, moet daarom telkens weer met al de klem die in het woord kan worden gelegd, op catechisatie, in predikatie, bij vermaan en in meditatie herinnert worden.

Voor al een tijd als den onzen, die al meer elk oordeel, en zoo ook het *Laatste Oordeel*, in nevelen hult en in vage, mystieke algemeenheden oplost.

De vierschaar op aarde, zoo heet het, spreekt geen recht meer noch oordeel der vergelding, maar zit als voogden college om hem die zich misging, te verbeteren; of als college ter bescherming der maatschappij, om de overtreders onschadelijk te maken; of ook als medisch gezelschap om over misgeboornen en half krankzinnigen, hun en der maatschappij ten goede, te beschikken.

Kan het dan bevreemden, dat ook aan geen laatste oordeel meer wordt geloofd? Niet meer geloofd onder de onnadankende menigte. Natuurlijk niet onder de loochenaars van den Christus. En wat erger is, ook niet onder veel Christenen.

Hun deed het de vergeestelijking, die van het laatste Oordeel een geven van rekenschap in de eigen consciëntie maakte, en in geen geval meer van een verschijnen voor de vierschaar wilde weten.

Of ook ten deele deed het hun de Verzoening zee. Er zou dan nog wel een summier vonnis over de rampzaligen worden geslagen, maar de verzoende in Christus kwam in geen geval meer in het Oordeel!

Toch hangt aan het feit zelf van het Oordeel heel onze Belijdenis.

Leven we als de plant bloot een natuurleven, dan is er ook van geen oordeel sprake. Als ge een boom het waterloot uitsnoeit, noemt niemand dat straf. Wat Jezus sprak van den boom zonder vrucht die moest worden uitgerooid, was overdachtelijke beeldspraak. Is onzer daarentegen behalve ons natuurlijk, ook een *zedelijk* leven, dan volgt hieruit rechtstreeks de verantwoordelijkheid en de aansprakelijkheid; en verantwoordelijkheid onderstelt altoos een rechter aan wien ge rekenschap schuldig zijt; een rekenschap die op niets uitloopt en een schijnvertoning wordt, tenzij er goedkenning of afkeuring van de gegeven rekenschap volgt.

Zoo hangt dus aan het al of niet bestaan van een oordeel heel onze hogere conditie als mensch. Er hangt aan de gehele zedelijke wereldorde. Er hangt aan het recht Gods. Er staat of valt mede de Majesteit des Heeren HEREN, als Die ons te gebieden en dus ook te richten heet.

Zoo diep is dan ook deze onmisbaarheid van het oordeel in ons hart gegrift, dat we zelve rusteloos elanders doen en laten beoordeelen; dat er geen zaken zonder straf ooit opgroei; dat er geen volk zonder vierschaar bekend is; en dat we onszelven gedurig oordeelen in de consciëntie. En dat ons zelve oordeelen in de consciëntie, wat is het anders dan in die consciëntie geoordeeld worden door onzen God.

Toch is zelfs op aarde dat particuliere en persoonlijke oordeel ons niet genoeg. Zoodra het een lasterwoord of euvelaard van ernstiger aard en van publieke bekendheid geldt, worden we niet bevredigd, of dat oordeel moet ook door een die gezag heeft, geveld en in het openbaar verkondigd worden.

De zedelijke wereldorde, en de daarvan onafscheidelijke gerechtigheid, zijn geen private liefhebberijen, maar raken allen, raken de publieke consciëntie, raken de fundamenteën der menscheijke samenleving.

Als het recht struikel, dus zingt de psalmist, „worden alle fundamenteën omgestooten“. En als de schuldige vrij uitgaat, zoo zegt hij elders, „wankelen de fundamenteën der aarde“.

We spreken daarom van een *Laatste Oordeel*, daarmee zelf betuigende dat er allerlei ander oordeel voorafgaat.

Zeker, Jerns heeft gezegd: Oordeel niet, op dat hij niet geoordeeld wordt. Hij zit niet als op Goddelijk gezag aangesteld rechter. Hij mist het middel, dat de rechter bezit om de schuld te onderzoeken. Stelt ge u dan toch aan, alsof ge rechter waart, zoo vermet ge u wat u niet toekomt. En ook, omdat een ander in zonde viel, zult gij, die door genade bewaard werd, niet schijnheilig u boven hem verheffen. Die de harten doorzoekt, veroordeelt u mischien scherper dan den man dien gij veroordeelen woudt. Wie met de ootmoedigheid bekleed is, blijft aan al zulk hooghartig veroordeelen verre.

„Of wie zijt gij, o mensch, die anderen oordeelt, want gij die anderen oordeelt, doet de zelfde dingen, en wij weten dat het oordeel Gods naar waarheid is over degenen, die zulke dingen doen.“ (Ro. 11: 1, 2).

Maar onder dit voorbehoud, is reeds het menscheijk plichtmatig oordeel veleer. Het oordeel van den vader over zijn gezin, van de huisvrouw over haar dienstdienden, van wie anderen in het werk nam, over zijn dagloners. Enzoo het oordeel der publieke consciëntie over publieke personen, zelfs over volken en mogendheden. En bovenal het oordeel van den gezaghebbenden rechter, die in den stoel Gods zit, om gerechtigheid op aarde te handhaven.

Toch blijft alle menscheijk oordeel gebrekkig. Het kan onzen dorst naar gerechtigheid nooit ten volle bevredigen. We weten dat er tal en tal van misdaden gepleegd worden in het verborgen, of ook zoo sluw en slim, dat de menscheijke vierschaar er het recht niet op verhalen kan.

Moet dan op dit brede terrein de ongerechtigheid eeuwiglijk vrij uitgaan? Is het recht, dat de man die een kleed steelt, in de gevangenis gaat, en de geldwolf die goudmijnen rooft, met erebewijs overladen wordt?

En ook, de aardse rechter is *failliet*. Schuldigen zijn vrijgesproken, onschuldigen zijn veroordeeld, zelfs geconvinct en gestraft met den dood op houtijl, brandstapel of schavot. Vergeet uw matelaren niet!

Moet dit onrecht nu niet gewroken worden? Moet er geen herstel van het door den rechter zelf aan sluwheid ten prooi gelaten of door fout en fal geschonden recht komen? Stormt niet al wat in u is aan tegen elk bevelen, alsof dat alles eeuwiglijk maar zoo blijven moest? Roept, echreuw niet de beledigde consciëntie, het rechtgevoel der volkeren om een hooger, om een beter, om een *Goddelijk vierschaar*, die eens alle feil en alle verzuim van de menscheijke vierschaar naar heilig recht herstellen zal?

En zoo ja, is er dan op dien niet te smoren kreet van het menscheijk hart ook een ander antwoord denkbaar, dan dat er eens komt het *Laatste Oordeel*, het oordeel van *Godschen*, en daarin het oordeel naar onkreukbaar Recht!

Amsterdam, 9 November 1900.

Fata Morgana.

Voor nu ruim dertig jaren trad Dr. Kuyper het eerst op met een lezing over de moderne Theologie als *Fata Morgana*.

Met hoogelach werd deze lezing destijds door de corypheen der moderne richting begroet.

Deze lezing achtten ze potsierlijk. Ze was in zoo tastbaar contrast met alle feiten, die een ieder om zich heen kon waarnemen.

Of was het niet zoo, dat in alle groote kerkeraden de moderne richting nog in onbetwistbare heerschappij stond? Waren niet de meeste predikantsplaatsen van betekenis met moderne predikanten bezet? Voerden niet op schier alle katheders moderne geleerden het woord? Hadden niet zij het monopolie van alle wetenschappelijke tijdschriften? Voerden niet zij schier alleenheerschappij uit in Classieke, Provinciale en Synodale besturen? Kortom, waren niet zij in het volle bezit van alle macht en invloed? En was er ook maar één richting, die van verre met de moderne heeren aan concurrentie denken kon?

Wat met name in die dagen gold van de orthodoxie. Want de orthodoxie had ja, enkele vertegenwoordigers van naam. In Utrecht met name deelde ze de lakens uit. Maar hoe was zelfs die kleine groep niet nog verdeeld. Was niet Groen van Prinsterer een veldheer zonder leger? Was in de Kamer zijn groep niet der verdwijning nabij? En ook, was op wetenschappelijk gebied niet keer op keer haar pogen en woelen, als met lichte hand, teruggeslagen?

Hoe dorst dan een pas opkomend, jong man het aan, om van deze machtige richting als van een *Fata Morgana* te spreken? Hoe dorst hij het wagen haar snel naderenden ondergang en een weer opbloeien van de orthodoxie te voorspellen?

En thans? Ziehier de stellingen, die door den heer W. H. Roobol, modern predikant bij de Hervormden te Abbekerke, voor een vergadering van Moderne predikanten, op 12 November te Hoorn te houden, aan de orde zijn gesteld:

I. Onze moderne richting gaat voor een goed deel buiten het volksleven om, veel te gering is haar invloed op het hart des volks en daardoor: de moderne richting vormt geen godsdienstig volk.

II. Onze moderne richting vertoont zich veel te dikwijls te zwevend, te rationeel, te weinig positief en te weinig godsdienstig.

III. Wat is op dit gebied te leeren uit de verschillende stroomingen, afwijkingen, verschijnselen, die zich ook op haar gebied vertoonen. (Bedeeld worden b. v. streven naar echeelont-houding, Tolstolaansche neigingen, spiritisme, sociaal en socialistisch streven enz.).

IV. De toekomst behoort aan een nieuwe strooming op het gebied van onze moderne richting.

Is het niet kras?

Ze was opgetreden, de moderne richting, met de stoute bewering, dat juist de orthodoxie in dood formalisme was verlopen, en deswege onbekwaam was, om het godsdienstig gevoel te kweken en te bestendigen. Zij had daarom ook die taak overgenomen, en mits men haar slechts den vrijen loop liet, zou het godsdienstig leven onder ons volk weer fier en vrij en vroom opwaken. De orthodoxie had de Heilige Schrift miskend, omdat ze haar niet verstond, ze verstikt onder kerkelijk dogmatisme. Zij zou die Schrift weer in ere brengen, en hiermee een nieuw tijdperk van Schriftuurlijke vroomheid doen aanbreken. Het is ons nog, als hoorden we den hoogleeraar Scholten deze stoute stellingen met vuur en geestdrift bepleiten.

En nu, dertig jaar later, komen diezelfde heeren ons eigener beweging beduiden, dat de moderne richting voor een goed deel *buiten* het godsdienstig leven van het volk is omgegaan, en dat ze er *niet* in geslaagd is, het volk godsdienstig te maken. Ze ziet het met lede oogen aan hoe juist het godsdienstig deel des volks zich van haar heeft afgewend. Ze moet het aanzien hoe in tal van kerken, die ze voorgoed gewonnen achtte, bij de eerste vacature de beste, weer „orthodoxe“ predikanten beroepen worden. Op de katheders slinkt ze. In de classieke, provinciale en synodale besturen mindert ze steeds in het aantal. De buiten-kerkelijke vrijzinnigen in den lande drijven met haar „vrije vroomheid“ vrij en vromelijk den spot. En op dieselfde vergadering zal Prof. Eerdmans nu zijn geestverruimen komen onderhouden over „het voor-exilische Jahwisme bij het licht der Assyrische literatuur“!

Zoozeer zelfs is de adem des levens van haar weggetogen, dat wie onder hen nog iets hooger wil en een ernstige levensopvatting bedoelt, aan geen Scholten of Pierzon meer denkt, maar uit Rusland Tolstoj te hulp roept, of de Engelse teetotalers als leidlieden volgt, of ook zich werpt in de armen der Sociaal-democratie.

Een geestelijk bankroet, zoo als het bij geen andere richting zijn weerga vindt. Een weggestorven zijn bij levenden lijve.

Wel waarlijk de *Fata Morgana*, waarvan Dr. Kuyper sprak.

En toch... en toch blijft de heer Roobol profeteeren, dat aan de moderne richting de toekomst is, maar dan aan, in die moderne richting, een nieuwe strooming.

Een wissel op de toekomst, nu het verleden fiasco maakte, en het heden in zijn machteloosheid verkijnt.

Een gemakkelijke profetie, die dienst doet als veiligheidsklep om de wanhoop der vergaderden te bezweren.

Of wat is ontzettender dan een vergadering van predikanten, die straks naar hun kerken terugkeeren, niet om beziel en warm te pleiten voor een overtuiging die hun heilig is, maar om te belijden: We hebben schipbreuk geleden. Voor het

kweken en heiligen van uw godsdienstig gevoel zijn onze overtuigingen tekort geschoten. Onzer is een *fiasco*, gelijk de kerk het in al de eeuwen van haar bestaan nooit zag.

Natuurlijk, dit *kon* niet, of het zou op staanden voet moeten gevolgd zijn door een gezamenlijke ontslagneming van alle deze heeren uit hun ambt.

En daarom moest die laatste stelling er bij. Ze zullen nu met hun misdele en godsdienstig verbleekte kerken gaan zoeken naar die *nieuwe strooming*.

En als ze die gevonden hebben; ja, dan zullen ze er zijn.

Altoos zoolang als het duurt, want nu reeds staat het vooruit vast, dat ook die „nieuwe strooming“ nog sneller dan de eerste, die reeds zoo spoedig droog liep, jammerlijk zal veranderen.

Practicoisme.

VIII.

„Georganiseerde Ziekenverpleging“ kan in ruimer of in enger zin worden opgevat.

Natuurlijk is er ziekenverpleging in elk gezin, bij krankte, 'tzij door huisgenooten, door familieleden, door vriendschap, of door het gewone dienend personeel. Hier daarentegen komt alleen de *georganiseerde* verpleging ter sprake, en blijft de gewone verpleging aan huis geheel buiten beschouwing. Doch ook al bepalen we ons in deze artikelen tot de georganiseerde verpleging, dan nog is het heel iets anders, of men spreekt van ziekenverpleging ten behoeve van een enkele kerk, van een enkel ziekenhuis of van een enkel hospitaalschip, dan wel van ziekenverpleging als bedrijf of als levensstaak van een bepaalde orde of vereniging.

Een kleine kerk ten plattenlande, wier Diaconie een of twee daartoe geoevende vrouwen of mannen aanwist, om in geval van nood, de zieken der gemeente te helpen verplegen, heeft, zij het ook op zeer kleine schaal, een ziekenverpleging georganiseerd. Even klein in omvang, maar toch evenzoo georganiseerd, is de verpleging op een hospitaalschip, of bij een ambulance, of kliniek. En alleen in grooere hospitalen of ziekenhuizen neemt deze organisatie breeder afmeting aan.

Toch blijft de organisatie, op dezen voet, altoos van eng begrip, wijl ze uitsluitend strekt om verpleging beschikbaar te stellen op één eng omschreven terrein, in een gasthuis, bij een ambulance, op een schip, in een kerk, of in een aangewezen kerk-wijk.

Ziekenverpleging is dan geen doel, maar hulpmiddel. Er is behandeling van zieken en gewonden. Voor die behandeling is een inrichting in het leven geroepen. Aan die inrichting zijn geneesheeren verbonden. Er is een directie, die het huis of schip of de ambulance verzorgt. Er zijn instrumenten en medicijnen. Er worden operaties verricht. Er worden baden gebruikt. Er wordt massage en heiligmastiek toegepast. En dan bovendien komt er de *verpleging* der zieken nog bij. Want onder die *verpleging* verstaat men dan *niet* de behandeling door arts of heelmeeester. Niet wat de apotheker of de directie ten goede doet. Neen, „ziekenverpleging“ beduidt dan uitsluitend de hulp die, meest door vrouwen, geboden wordt, om den arts te assisteeren, en voorts de zieken te helpen verzorgen.

In dien zin genomen is dus de ziekenverpleging iets *bijkomstigs*. Ze komt bij de behandeling bij. Ze is voor de behandeling een supplement. En dat wel in dier voege, dat men vroeger voor zulke hulpdiensten ongeoeftend personeel huurde, terwijl men thans daarvoor verpleegsters bezigt, die onderrikt en opleidde hebben genoten. Veelal met dit nevenbegrip, dat, terwijl het vroeger helpend personeel uit den stand onzer dienstdienden werd aangeworven, thans voor deze verpleging door *geoeftend* personeel, zich veelal jonge dochters uit onzen burgerstand, soms ook uit de hogere standen, aanmelden.

Ook zoo echter blijft deze hulpdienst voor eene bepaalde inrichting nog altoos het enge karakter dragen, dat hij vervallen zou, als de inrichting wegviel. In oorlogstijd wordt een ambulance georganiseerd, en daarvoor personeel aangeworven; maar is de oorlog gedaan, dan wordt dat personeel weer afgedankt. Een hospitaalschip vaart uit met de groote visscherij; maar is die afgelopen, dan wordt het schip in conservatie gelegd en gaan de verpleegsters naar huis. En zoo ook worden voor een nieuw ziekenhuis verpleegsters aangesteld, maar afgedankt als het ziekenhuis gesloten wordt. Vooral in tijden van zware epidemien komt het veelvuldig voor, dat zulke gelegenheden tot ziekenverzorging tijdelijk worden opgericht, en kort daarna weer opgebroken.

Tot zoover draagt de Ziekenverpleging dus het uitsluitend karakter, dat ze voor het ongeoeftend personeel, dat men vroeger uit den dienstdiendenstand huurde, thans geoeftend personeel uit hogere standen aanwerft.

Geheel anders daarentegen, en veel ruimer, wordt het begrip Ziekenverpleging, als men te doen heeft met een orde of vereniging, die de ziekenverpleging als bedrijf of eigen werkzaamheid op zich neemt.

Dan toch wordt de ziekenverpleging hoofddoel, en houdt op hulpdienst te zijn. En ook, dan neemt ze een algemeen karakter aan, en houdt op dienst te doen voor één bepaalde inrichting.

Er is dan een kring van personen, die zich vereenigt in een orde of in een genootschap, om in ziekenverpleging een levensstaak te zoeken, en zich daaraan uitsluitend te wijden.

Beweegreden hiertoe kan of een hooger beginsel of alleen het zoeken van *éene* levenspositie zijn.

Het laatste is het geval, zoo de veree-

niging alle confessioneel karakter mist, niets gratis doet, en haar diensten verkrijgbaar stelt tegen betaling van een vast tarief. Wie hulp voor zijn zieke noodig heeft, zendt dan naar het bureau van zulk een vereniging, evenals ge zendt naar een bureau voor goederenvervoer, voor expeditie of anderszins. Gij hebt dan een bepaald soort hulp rooig. Die vereniging is er op ingericht om zulke hulp te verleenen. En voor die hulp, die ge genoot, betaalt ge naar vooraf overeengekomen prijs.

Voor u is het dan een zaak van huur en betaling, en voor die vereniging niets dan een bedrijf, om aan de leden een levenspositie te verschaffen, of ook om winsten te maken.

Geheel anders daarentegen komt het te staan, als de ziekenverpleging uit hooger beginsel als hoofddoel wordt gekozen.

Dan toch drijft niet het zoeken naar een levenspositie, maar de drang der liefde, om de lijdende menscheid te hulp te komen.

Eigenlijke *huur* van diensten is dan uitgesloten. Wie betalen kan, betaalt dan ook wel, maar liefst in den vorm van vrije gift aan de instelling, die hulpe bood. Maar ook al kan er of niet veel of ook niets betaald worden, een orde of vereniging, die uit hooger beginsel zich aan ziekenverpleging wijdt, weigert zoolang er personeel beschikbaar is, haar diensten nooit. Zelfs heeft de ziekenverpleging bij de armen voor de leden van zulk een vereniging of orde een hogere betekenis, naardien dan juist het hooge motief in volkomen zuiverheid werkt.

Het verschil van orde of vereniging is hierbij van ondergeschikte betekenis, en komt daarin het sterkst uit, dat bij een orde de toewijding van den persoon een meer volstrekt karakter draagt. Aan een orde verbindt men zich voor zijn leven; uit een vereniging kan men weer uittreden, zoo andere levenspositie wenkt. Bij een orde ziet men af van eigen rekening en leeft van en werkt voor de orde. In een orde laat men zich alleen opnemen, zoo *eeniglijk* het hooger beginsel drijft; in een vereniging kan men ook op zijn plaats zijn, al is het, dat het hooger motief versterkt wordt door de behoefte aan een onderkomen en aan levenspositie.

Maar onder welke van deze beide vormen ook optredende, in beginsel blijft deze soort ziekenverpleging geheel van de eerste verschillen, doordien ze in zulk een orde of vereniging steeds *hoofddoel* blijft, terwijl ze in een hospitaal of bij een ambulance slechts *bijkomstigen hulpdienst* verricht met het oog op één bepaalde instelling.

Dit onderscheid blijft ook dan nog doorgaan, indien zulk een orde of vereniging de ziekenverpleging in bepaalde gestichten op zich neemt, of ook tijdelijk eenige van haar leden voor zulk een inrichting beschikbaar stelt.

Ze treedt dan op in *gemengd* karakter. Voor zooveel die bepaalde inrichting, instelling of stichting aangaat, is en blijft ze dan hulpdienst, maar voor de vereniging die er de verpleging op zich neemt, blijft ze hoofddoel en enig bedrijf. Nu is het *orde* wezen hierbij de vorm, dien de Roomschen kozen, en die thans ook in de Anglikaansche kerk van Engeland wordt nagebootst, terwijl de vorm van *vereniging* meer past bij de belijdenis der Protestanten.

Omgekeerd komt het ook voor, dat een Ziekenhuis of Hospitaal zich tegelijk beschikbaar stelt voor verpleging aan huis. Dat is dan een tweede gemengde vorm, die beide denkbeelden vereenigt. Maar ook zoo blijft toch het principieel onderscheid standhouden. Dan toch wordt de ziekenkamer aan huis een succursaal van de Ziekeninrichting.

Men moet het onderscheid dus niet zoeken in verpleging aan huis of in het hospitaal. Het onderscheid op het terrein van ziekenverpleging schuilt ten principale uitsluitend in het verschil, dat we op den voorgrond stelden. Er is of verpleging in en verbonden aan een bepaalde inrichting, en dan is ze *hulpdienst*. Of wel, er is verpleging uitgaande van een bepaalde orde of vereniging, die zich voor allen beschikbaar stelt, en dan is ze *hoofddoel*.

Een derde gemengde vorm is de ziekenverpleging in den dienst der *Zending*. Dan toch is ze verbonden aan een bepaalde inrichting, en wel in tweeërlei opzicht. Vooreerst, doordien ze zich in dienst stelt van een bepaalde kerk, en ten tweede doordien de dienst doet bij een bepaald hospitaal of bij een bepaalde kliniek. Ze draagt dan het karakter van hulpdienst, en hoort tot de eerste categorie. Maar in dit bijzonder geval is ze ondenkbaar, zonder dat de tweede categorie het hooger motief gemeen te hebben.

Zending beoogt ter laatste instantie steeds het winnen van wie buiten het Christendom staat, voor den Christus. De opening in zulk een zendingshospitaal of kliniek, geschiedt, dus voor alles als middel, om toegang tot den persoon en de gezinnen te erlangen, en zoo zich den weg te ontsluiten voor een prediking van den Christus. Doch hieruit volgt dan ook, dat men zich aan de verpleging van zulk een hospitaal of van zulk een kliniek alleen wijden kan, zoo men door de liefde van Christus gedrongen wordt. Voor dezen dienst toch is het eisch, dat men niet alleen als verpleger of verpleegster geoeftend en opgeleid zij, maar tevens dat men door-drongen zij van den ernstigen toelag, om wie nog van verre staan, voor den Christus te winnen, en dus zelf den Christus met heel zijn hart zij toegedaan.

Voor zoover nu het *Practicoisme* aangaat, ligt het in den aard der zaak, dat we uitsluitend te rekenen hebben met de Ziekenverpleging, waaraan men zich uit Christelijke overtuiging wijdt.

De Ziekenverpleging in gewone gestich-

ten en gasthuizen, blijft hierderhalve, voortoo- veel ze door de besturen van deze gestichten zelve georganiseerd is, geheel buiten bespreking. Daarmee heeft het Practicoisme niets uitstaande. Die gewone gestichtsverpleging in allerlei ziekenhuizen en ambulances, voor zoover ze door gehuurd personeel geschiedt, dat geen anderen onderlingen band heeft, verschilt van de vroegere practijk alleen door het nu aanwenden van *geoeftende* krachten.

Hier komt dus alleen die veleerlei Ziekenverpleging ter sprake, waarin vooral jonge vrouwen van Christelijke belijdenis een middel hebben gezocht en gevonden, om haar geloof tot practische uiting te brengen. Er spreekt een behoefte uit, om den Heere niet alleen te belijden, maar ook iets voor Jezus te doen. En het is in dien zin en in dien geest, dat zoo velen, die anders hun leven doelloos zagen voorbijgaan, zich hebben op-gemaakt, om in dit bepaalde werk der barmhartigheid haar leven aan haar Heiland te wijden.

Eredienst.

LXIII.

Na de *Practico* der Heilige Schrift volgt de *Predicatie* van het Woord, en ook die moet in het geheel van den Liturgischen dienst worden ingeschakeld. De opvatting, alsof de Liturgie alleen liep over wat aan de predicatie voorafgaat en er op volgt en er bij komt, maar over de predicatie zelve geen zeggenschap zou hebben, moet worden tegengestaan.

Toegegeven kan hoogstens, dat men van Liturgie in engeren en in ruimeren zin kan spreken, met dien verstande, dat Liturgie in ruimer zin geheel den Dienst omvat, en Liturgie in engeren zin alleen, den Dienst, voor zoover die plaats heeft voor en na de Predicatie.

Liturgisch beteekent op zich zelf niet anders, dan dat hetgeen plaats grijpt in den Dienst, niet naar wilkeur of op ondoordachte wijze mag geschieden, maar plaats moet hebben in goede orde en naar vasten regel; welke regel wederom niet mag rusten op vrije verkiezing, maar beheerscht moet zijn door den aard en de strekking van den Dienst, en alzooweldoordacht moet wezen.

Iets waarbij we nogmaals herhalen, wijl er niet genoeg nadruk op kan vallen, dat er het er niets toe doet, of de kerk dezen regel aan de Dienaren des Woords *voorschrijft*, of wel dat de kerk het stellen van dezen regel aan den Dienaar des Woords *overlaat*. In beide gevallen toch wordt ondersteld, dat er naar goeden regel zal gehandeld worden; en ook in beide gevallen is het de kerk die deze regelen gelden doet. Alleen met dit verschil, dat ze in het eerste geval, de macht om deze regelen te stellen, zelve uitoefent, en in het tweede geval de macht om ze te stellen, delegeert aan den Dienaar des Woords.

Kortelijk kan dan ook gezegd, dat de regelen die liturgisch den dienst beheerschen, van drieërlei aard zijn. Er zijn regelen, die de kerk zelve voorschreef, en waaraan de Dienaar des Woords zich te houden heeft. Er zijn andere regelen die gekijkt zijn door kerkelijke usantie. En eindelijk in de derde plaats zijn er regelen, die de Dienaar des Woords, op het gezag der kerk, voor zich zelve vaststelt.

En bij deze derde soort regelen bestaat dan weer dit heel andere verschil, dat er *goede* predikanten zijn, die deze regelen voor zich zelve vaststellen, na er zich ernstig en wetenschappelijk rekenschap van te hebben gegeven, hoe ze gesteld moeten worden; maar dat er ook *stordige* predikanten zijn, die nu eens zus en dan weer zoo te werk gaan, doch, hoe ze ook te werk gaan, zich door niets dan indrukken, en nooit door ernstig onderzoek van de zaak in kwestie laten leiden.

Dit laatste nu alleen is uitbanning van den Liturgischen ernst. Zij, die aldus te werkgaan, bederven den Dienst.

Tech, al lijdt het geen tegenspraak, dat ook de Dienst des Woords onder liturgische regelen valt, moet voetstoots toegegeven, dat vooral bij dat deel van den Dienst, geen onnoodige band aan den voorganger moet worden aangelegd.

Meer dan bij enig ander deel van den Dienst, moet de Dienaar bij den Dienst des Woords in de predicatie de vrucht van eigen denken en peilen, van eigen inspanning en meditatie tot de gemeente brengen. Sterker dan bij enig ander deel van den Dienst is het bij de Predicatie des Woords, dat het subjectieve van zijn aanleg, van zijn gaven en talenten, en van heel zijn persoonlijkheid in aanmerking komt.

Persoonlijke uiting nu eischt voor alle dingen *vrijheid*. Legt ge die aan banden, dan belemmert ge de werking van den geest. Wat er in den prediker schuilt, wordt dan niet wakker, waakt niet op, komt niet uit.

Terecht hebben daarom onze vaders steeds begrepen, dat met name bij de predicatie zoo groot mogelijke vrijheid van beweging moest worden gelaten. Het spreekwoord, dat ieder vogeltje zingt gelijk het gebekt is, was ook hier van toepassing. Bij al wat voor te lezen, te handelen en na te zeggen is, kan men den Voorganger binden, zonder dat er stoornis in zijn geest ontstaat. Maar schrijft ge hem ook bij de predicatie regel op regel en gebod op gebod voor, dan zet ge hem in een dwanghuis, en komt het tot vrije geestesontplooiing bij hem niet.

De ervaring heeft dan ook geleerd, dat alle poging om de predicatie door heel een stel van homiletische regelen in het goede spoor te leiden, nooit tot eenig duurzaam resultaat geleid heeft. En zelfs waar een groot redenaar, als Van Oosterzee ongetwijfeld was, zijn discipelen en volgelingen, door

de overmach aardig soort allengs gebou der geweest, caricaturen v heeft gekregen niet konden spannen pred verder dan tot geheel perso Wat een ma Oosterzee is boeide, werd van wie niet gelukte pred Een predi zich zelf zij wordt door En dit wie een mo del een ho door zijn ve eenenmale o model, ander weer te geve

Koos men nair, maar in predikatie, z scherp uitkom slagen kunne *gewone* naboe eigen manier.

Kiest men wat ver bov greep uitgaat schen het ge van niet men komen tot ee eigen talenten zakelijkerwijs alsof een gew

Het wekt indruk van er Zeker, de zijn niet kwil dagen als de van meerder t een levenspos deel en hoog men hier nie de meeste l talenten verri de hogere tu ring. Dit is predikanten, advocaten en

De zaak is één talent on b-grave, maar ook, dat hij meerder talen maar van wa te maken is. hij, als hij D talent dan k kracht op de wende.

Wie, om sl over drie en, beschikt, mo toe komen, e *sonder* schrift de man van e zichzelve zeg heb, en het k ik maar voor

provisieeren, e dat hij had, i tegen zijn Ze nog steeds ad

Wie daaren één talent, m God, stil, r week, dat eér om zoo diep l in te dringen taal, waarover l te schrijft te s mend hart op h weet toe te

schitterend pr toch van jaai gemeente dun U *zelen* i u zelve dan volle te geven

waarlijk sticl Woord; en he de Liturgische zoo bijna gel worden overge

Acht men i en dit zich s het oog te m verre verklei sommige Roo gedaan heeft, stel, degelijke, te geven, die gemeente had

tillen, gelijk n voerde reeds van Lyr gaf een proeve die van Geyt

toch onder on en *huisspoos* postille komt d

bruikt werden copen uit Eva

In onze Ge gen zijn deze komen Bij of Dienaar uit e

telijke benidit moest zich-zel Woord, en zo

geven. Dat juist te meerde kerke hooger eischen niets terecht

begon met zie in een model een gemakzue

van *worden*, i

voorzoort gesticht buiten practische atchitsver- en ambu- nrd perso- nderlingen re practijk a goefende

lei Zieken- oraal jonge idenis een onden, om te brengen. den Heere ets voor a zin en in h hun leven hebben op- der barn- Heiland te

ge Schrift ord, en ook aturgischen opvatting, er wat aan p volgt en icatie zelve oet worden

at men van meren zin de, dat Li- enst omvat, den Dienst, r en na de

zelt niet s grijpt in of op on- den, maar de en naar n niet mag ebeerscht e strekking dacht moet

rhaken, wijl vallen, dat k dezen re- ords voor- el stellen tennaar des allen toch oeden regel in beide ge- regelen gel- chiel, dat z om deze t, en in het t te stellen, Woords. gd, dat de nt beheer- ngen, waaraan de n heeft. Er zijn door in derde Dienaar des, voor zich

den bestaat chil, dat er eze regelen na er rich rekenschap ze gesteld ok stordige us en dan hoe ze ook t dan in- onderzoek iden.

ing van den t werkgaan, spraak, dat der liturgi- ts toegege- den Dienst, voorganger

el van den i Dienst des t van eigen spanning en en. Sterker n Dienst is s, dat het n zijn gaven persoonlijk-

te voor alle an banden, g van den er schuilt, et op, komt

ze vadersen bij de pre- eid van be- let spreek- t gelijk het passing. Bij n en na te ranger bin- n zijn geest ook bij de d op gebod dwangbuis, plooiing bij

geleerd, dat or heel een- het goede- duurzaam- waar een- ongetwij- ings, door

Recensien.

Het Evangelie in onze Oost. De Protestantische Zending in het tegenwoordige Nederland. Ind. van de eerste vertaling tot op ons tijd. Door H. Dijkstra, Predikant te Smilde. Eerste deel. Tweede verbeterde druk. Leiden, D. Donner.

De firma Donner komt met dit boek ter rechter tijd aan de markt. Juist nu, nu de belangstelling in den arbeid der zending op Java en onze andere Oost-Indische bezittingen, schier overal bij de Gereformeerden in Nederland levendig is, en er toch tegelijkertijd over 't algemeen slechts eene zeer oppervlakkige kennis van die zending bestaat, en wat het terrein en wat de geschiedenis en hare tegenwoordige problemen betreft, is er aan een boek als dit groote behoefte.

Al is het geen studie uit de eerste hand, zoo als de schrijver zelf verklaart; al wil hij ze niet meer „Geschiedenis der Zending in Ned.-Indië" genoemd hebben, zoals de titel van de eerste uitgave luidde, omdat voor het geven daarvan een dieper onderzoek noodig was, toch blijkt uit den inhoud en uit de noten genoegzaam, dat de schrijver tamelijk breede onderzoekingen ingesteld heeft, die zijn geschrift zeer belangrijk en van blijvende waarde gemaakt hebben.

De stijl is, voorzover de aard van het onderwerp het toeliet, zeer onderhoudend, zoo als wij het van Ds. Dijkstra gewoon zijn. Hoofdstuk I. Geschiedenis en Beschrijving der Ned. bezittingen in Oost-Indië.

Hoofdstuk II. De Geocroyende Oost-Ind. Compagnie.

Hoofdstuk III. De Zendingen en Zendingenmethode der Oost-Ind. Compagnie.

Hoofdstuk IV. De belangstelling, die dit werk in de vorige eeuwen bij de Nederlandsche Christenen opwekte.

Hoofdstuk V. Het optreden der Zendingenootschappen.

Ik wensch aan dit boek een ruim debiet, dat den schrijver moge aanmoedigen, om ons weldra ook met het *Tweede Deel* te voorzien.

Van 's IJers ernst, door W. Lamers. Rotterdam, J. M. Brille.

Dit werkje bestaat uit drie stukken. 1. Een bittere schreeuw; 2. Simons einde; 3. Onze herinneringen, waaraan respectievelijk ten grondslag gelegd zijn Gen. 27: 30-38; Richt. 16: 25-30 en 2 Samuel 23: 13-17.

Vorm en uiterlijk zijn onbetwispelijk.

Taal en stijl keurig.

Op den ernst des levens wordt soms met klein geweten en veelzins wel naar den eisch van den tegenwoordigen tijd. Maar 's schrijvers Schriftverklaring, inzonderheid zijn beschouwing over Simson, is zeer verwerpelijk.

O. a. zegt hij: „Zijn leven is een verkenning van de eene eeuw naar de andere, want hij leeft, en als eerste bewijs daarvan geeft hij aan, dat Simson een heidensche vrouw zocht en om die vrouw te betalen met dertig feestgewaden, de mannen van Aaklon doodde."

Maar de H. Schrift tekent bij deze tweeërlei daad aan: „Dit was van den Heere," en „toen werd de Geest des Heeren vaardig over hem." Richt. 14: 4 en 19.

De schrijver zegt: „Simson heeft zijn roeping verzaakt," maar de H. Geest getuigt van hem in de Schrift, dat hij Israël rechtte twintig jaar, na een veertigjarige onderdrukking door de Filistijnen en noemt hem onder de helden des geloofs. Richt. 15: 20 en 13: 1; Hebr. XI: 32.

Blijkbaar is bij deze beschouwing Simson niet bezien in de lijst van zijn tijd; is er niet gerekend met het getuigenis des H. Geestes over hem, en is daardoor van dezen Nazireer Gods een valsche voorstelling gegeven.

WIJNINGA.

Uit de Pers.

In de *Nederl.* kwam onderstaande recensie van *SCOLASTICA II* voor, waarop we de aandacht vestigen, en die we hier overnemen, omdat het best in ons blad de gemaakte bedenking ter toetse kan worden gebracht.

De recensie luidt aldus:

SCOLASTICA II. Om het zoeken of het vinden? of Het doel van echte studie. door Dr. A. Kuyper — Boekhandel voorheen Hoveker & Wormser Amsterdam.

Dit boekje bevat een rede, onlangs door Dr. Kuyper tot zijn studenten gehouden bij het openen van den nieuwen cursus.

Tal, stijl en vooral heldendruk zijn machtig en meeslepend, zooals men dat van Dr. Kuyper gewoon is.

De strekking van het boekje is zo aan te toonen, dat het doel van echte studie niet is het zoeken, maar het vinden, en dan zo, uit deze stelling een apologie voor het wetenschappelijk standpunt der Vrije Universiteit af te leiden.

Het eerste deel van dit betoog is heel sterk en mooi uitgewerkt. De schrijver erkent het intense genot van het wetenschappelijk zoeken als zoeken.

Hij trekt hier analogieën met jagen, vissen, schilderen, ja met allen menschenlijken arbeid, die juist aan de besten in zichzelf voldoening geeft, afgescheiden van het doel. Hij begroet lievelindankbaar een stuk van Gods gemeene gratie, „die na en sonderal en het gebod tot arbeiden, ons den lust in den arbeid als prikkel heeft meegegeven."

Maar hij wijst er dan op, dat het doel der studie toch altijd het vinden moet zijn, en dat bij wie het anders is, niet de recht naar waarheid, hoofdmotief is. Gekastijd wordt dan de bekende, zoo vaak ten onrechte bewonderde uitspraak van Lessing, die bevest het zoeken naar waarheid dan de waarheid zelf uit Gods hand wilde ontvangen, een uitspraak welke de schrijver op intellectueel gebied op één lijn plaatst met de werkelijkheid op zedelijk gebied.

Wanneer dus niet het zoeken, maar het vinden het doel is, dan volgt daaruit, zegt Dr. Kuyper, drielei:

Vooreerst, dat ge niet zoekt maakt wat ge reeds hebt. Hier bejunkt de schrijver Desouttes en anderen, die expresselijk de onmiddellijke uitspraak van ons bewustzijn onder den voet halen, om quasi heel wetenschappelijk met een zoogenaamd *tabula rasa* te beginnen.

Ten tweede, dat ge niet zoekt naar wat anderen reeds voor u gevonden hebben. Hier wordt verdedigd de aansluiting van het wetenschappelijk onderzoek aan het reeds gevonden door de Gereformeerde vaders.

Ten derde, dat ge dankbaar aanvaardt wat u sonder zoeken door openbaring in den schoot wordt gegeven. Hier verdedigt de schrijver het geloof in de Hellige Schrift als grondslag der wetenschap.

Ten slotte wordt dan betoogd, dat ondanks dit vooropgestelde nog genoeg terrein voor wetenschappelijke arbeid overblijft, nl. voor *constante* en *deductieve* (d. w. z. uit het vermaelde conclusies trekken voor het huidige leven en onze huidige bewustzijnsvorm) en *systematische* (d. w. z. zoowel het vermaelde als het daaruit geduceerde systematisch rangschikken).

Bij de beide laatste punten staat de schrijver niet stil, maar dit algemeen wordt toegegeven.

Maar dat ook voor *constante* terrein overblijft, betoogt hij nader aldus:

De onmiddellijke uitspraak van het bewustzijn moet ontvankelijk worden voor een heersche *communis opinio*.

„Het gereformeerde beginsel" moet ontstaan worden van tijdige onthouding; het tijdelijke moet er uit geabstraheerd, het zuurdees van de mate meels geschieden worden.

En eindelijk, de volle en juiste inhoud der Schriftopenbaring kan alleen door grondig onderzoek en studie worden gekend.

De adstructie van de middelste dezer drie laatste stellingen schijnt ons het zwakke punt uit het boek. Immers daar het Gereformeerde beginsel niet anders wil zijn dan het Schrift beginsel in zijn zuiversten en volledigsten vorm, zal het onderzoek naar wat tijdelijk zuurdees en wat essentieel gereformeerd is, samenvallen met dat andere onderzoek, wat de Schrift openbaart en eischt.

Welke wel is zeer schoon en juist, wat de Kuyper op blz. 16, 17 en 18 uitbreidt, nl. dat het alibi is niet te rekenen met de vruchten der denkkracht van het voorgeslacht, en elk op eigen gelegenheid weer van voren af aan te beginnen, daarmee de wetenschap over boven het omspanningsvermogen van een enkele eeuw, laat staan van een enkel denker" gaat, zodat men op die wijs nooit zou vooruitkomen, — maar er bestaat ook geen enkel wetenschappelijk man, die op die wijze studeert.

Heeft men ooit gehoord van een wijsgeerig denker die zijn boeken dicht houdt en zonder andere bron dan zijn eigen gedachte, gaat filosofieeren over de vraagstukken, die gedurende vele eeuwen den menschelijken geest hebben beziggehouden? Immers neen. Een ieder doet zijn voordeel met de ervaring van het voorgeslacht, zelfs hij zou dit doen, die nergens aansluiting zoekt, omdat hij overal grondstoffen zag. Hij weet dan althans welken weg hij niet moest inslaan. Men kan ook profiteren van de fouten van het voorgeslacht.

Het lijkt ons daarom onjuist, als elementen der te vinden waarheid op één lijn te stellen: wat anderen reeds voor u gevonden hebben" en „wat u zonder zoeken door openbaring in den schoot wordt gegeven?" Immers het laatste is waarheid en er behoort alleen de inhoud van geconstateerd te worden. Van het eerste moet behalve den inhoud ook de waarheid zelf nog telkens door het wetenschappelijk onderzoek worden geëlimineerd. Dit sluit volstrekt niet de hoogte betekenis van het vroege „gevondene" uit, dat maakt eenzins het historisch tot stand gebrachte waardeeloos „La critique est facile, l'art est difficile" geldt ook op filosofisch gebied. En het is gemakkelijker denken met de vrucht van vroegere denkkracht voor ons, dan in de file lucht van een onontgonnen wijsgeerige atmosfeer.

Wij voor ons nemen dus met Dr. Kuyper aan, dat het doel van echte studie het vinden is. Ook, dat wij daarbij de uitspraak van ons bewustzijn en de goddelijke Schriftopenbaring dankbaar als grondslagen moeten aanvaarden, naar wier waarheid niet meer gezocht behoeft te worden (althans naar den inhoud). En ook, dat bij het zoeken naar de overige, ons niet geopenbaarde waarheid de resultaten van het geschiedkundig zoeken voor treffelijk materieel, kostbare bakens in zee en wandwijzers op den weg zijn. Maar wij kunnen dit laatste niet als gevondene waarheid op één lijn stellen met het eerste. Noch *geheel*, wat ook Dr. Kuyper niet doet. Noch *gedeelteel*, wat er eerst het stijfjes (d. w. z. wat wij welven niet als waarheid erkennen uit geabstraheerd te hebben.

Deden wij het *geheel*, wij zouden de vaders, deden wij het op de beschreven wijs *gedeelteel*, wij zouden onszelf voor onbetrouwbaar verklaren.

Voor het zomerreces kondigden we het voornemen aan, om dit gewichtig onderwerp nader af te handelen, als vervolg van onze kritiek op „*Waarheid bovenal!*" Nu *SCOLASTICA II* het buiten ons blad afleed, achten we ons van die taak ontslagen.

Toch belet dit niet, dat we thans de gedachtenwisseling voortzetten. Te minder, nu de zo rustige en wetenschappelijke toon van deze recensie nader bespreking tot een genot maakt.

Officiële Berichten.

Classis Koeverden.

De classis Koeverden brengt aan hare zusterkerken in Nederland ter kennis, dat den 2den November 1900 Ds. J. Joffers met wederzijdsche bewilliging als dienaar des Woords van de Gereformeerde Kerk te Schoonebeek is losgemaakt en beroepbaar gesteld voor de Gereformeerde kerken in Nederland.

Namens de Classis,
K. OUSBOREN, Praesit.
G. WIERMAN, Scriba.

Zending onder heidenen en Mohamedanen.

Vertrik van Ds. W. P. van der Meer.

De „10 Deputaten voor de Zending" kunnen — met dank aan den Heere voor zijne bijzondere leiding in heel deze aangelegenheid — aan al de Gereformeerde kerken in Nederland mededeelen, dat de Welverw. heer Ds. W. P. van der Meer, predikant bij de Geref. kerk van Hallum, doch bij wijze van leening afgestaan voor de kerk van Soerabaja, derwaarts hoopt te vertrekken op Zaterdag 10 Nov. e.k.; en verzoeken daarom vriendelijk aan alle gemeenten, om inzonderheid op Zondag 11 Nov. gemeendend predikant met zijn gezin in het gemeenschappelijk gebed wel te willen gedenken.

Namens Deputaten voornemens:
Ds. H. DIJKSTRA, h. t. Praesit.
Dr. J. HANJA, h. t. Scriba.

Classis Zwolle.

Door de Classis Zwolle is in hare vergadering van 1 November 1900 peremptoir gekozen de Eerw. heer R. J. Schoemaker, berpredikant te Ambt-Vollenhove A. die daarop met algemeene stemmen is toegelaten tot den dienst des Woords en der Sacramenten in de Geref. kerken in Nederland.

Namens de Classis:
J. E. RIJNBERG, h. t. Praesit.
R. K. M. HUMMELIN, h. t. Scriba.

De Classis Assen.

heeft in hare vergadering op 1 November gekozen den Candidaat H. N. Boukema en hem beroepbaar gesteld in de Geref. kerken.

Zijn adres is te Appelscha.

Namens de Classis Assen:
G. MEIER, Scriba.

Buitenland.

EEN PRIESTER-CONGRES.

Schoon schijnbaar één, is toch de Fransche geestelijkheid in twee partijen verdeeld; men heeft reactionairen, die met de hedendaagse nationalisten één lijn trekken, en mannen die een vrij standpunt zoeken in te nemen, gelijk vele Roomsche priesters in Noord-Amerika.

Reeds in 1866 had de aartsbischop van Reims bij gelegenheid van het eerste congres van de doop van Chlodwig een 500 priesters vereenigd, om de meer vrije richting gelegenheid te geven zich te uiten. Dit jaar is van 10-13 Septem-ber een congres gehouden van mannen van

dezelfde geestesrichting, dat voor den naam roeper een groot succes geweest is.

Dat dit congres niet, gelijk vele anderen, te Parijs samkwam, had zijn oorzaak in de houding van den aartsbischop van Parijs. Deze kerkvorst had te kennen gegeven, dat het houden van zulk een congres hem niet naar den zin was, doch de abt Lemire, van wien het plan was uitgegaan, vond steun bij den aartsbischop van Bourges, zoodat men in diens residentie ging vergaderen. De abt Lemire, lid van de Kamer van afgevaardigden, bleek zeer geschikt te zijn voor het organiseren van een groote vergadering, als het congres te Bourges. Hij liet zich over 150 onderwerpen referaten toezenden, waarvan de hoofdgedachten in discussie werden gebracht, terwijl den spreker slechts 5-6 minuten gezand werd om zijne gedachten uiteen te zetten. Op deze manier kon men een verbaasd uitgebreid agendum afwerken. Men kan het congres beschouwen als een opmerkelijk teeken des tijds, dat doet zien hoe het in de kringen van de Fransche geestelijkheid gesteld is.

De 7 à 800 priesters die te Bourges vergaderden, waren niet van één hart en van één gevoelen. Toen de reactionairen bemerkten dat zij het houden van het congres niet konden verhinderen, besloten zij, eenigen der hunnen te zenden om het congres bij te wonen.

De reactionairen die de vergadering bijwoonden, hebben zich vooral geerd aan een rede van den abt Birot, over de liefde tot het vaderland en tot onzen tijd. Deze geestelijke sprak er van, dat de kerk de oude maatschappij had beheerscht en daarin de eerste plaats innemende; de moderne maatschappij is zonder ons geworden, en wellicht een weinig ons trotseerende; wij zijn beleedigd geworden door de ongegeneerde waarmede men ons daarin heeft opgenomen. Daarom hebben de Katholieken zich soms onthouden van het uitbrengen hunner stem bij verkiezingen, of zij traden op om obstructie te drijven. Wij namen geen aandeel aan de sociale beweging. Terwijl wij ons voor onmisbaar hielden, hebben wij aan de wereld geleerd het zonder ons te doen. Wij hebben onze negentiende eeuw niet genoeg liegheid, wij hebben van haar geëischt wat zij ons niet geven kon. Aan dit half barbaarsch geslacht, dat in kluba en in het kamp opgevoed is, dat naar onafhankelijkheid, naar waarheid en naar gerechtigheid uitziert, hebben wij slechts gesproken van verouderde rechten en van ene voor hem onbegrijpelijke onderwerping. Wij hadden het moeten bevrijden, en wij hebben er slechts aan gearbeid om het te beheerschen. Wij hadden baanbrekers voor de 19de eeuw moeten zijn, en wij hebben het teruggehouden; zij waren te trotsch op hunne wetenschap en wij hebben te weinig geluld gehad met hunne afwallingen; wij hebben noch hunne jeugdige geestdrift noch hunne dwaasheid verstaan. Dit geslacht heeft grenzeloze erbarming gehad, het heeft alle ongerechtigheid verheven, het is oprecht geweest dan elk ander. Wij hebben het niet verstaan, het in zijn edele hartochten te vatten en te leiden.

Deze uitspraken van den abt riepen bij de reactionairen een storm van verontwaardiging te voorschijn, die eenigermate tot belaren kwam toen de voorzitter beloofde, dat hetgeen gezegd was, woordelijk in de bladen komen zou.

Een der kongresleden schreef in zijn referaat: „De geestelijkheid van eene diocese vormt eene familie, wier vader de bisschop is. Wij zijn geen slaven, wij zijn zonen, maar zonen die den mannelijken leeftijd bereikt hebben. Houdt men ons aan den leiband, dan miskent men onze waardigheid en komt men in tegenspraak met het vertrouwen, dat men in ons stelt van het oogenblik af, dat men ons een ambt toevertrouwt, hetwelk zulk een groote en zware verantwoordelijkheid met zich brengt."

Uit de besprekingen bleek het, dat de Roomsche priesters gevoelen dat zij te zeer onderworpen moeten zijn aan hunne superieuren, en dat de kloof, die hen scheidt van de kinderen der 19de eeuw, moet worden overbrugd.

In hoofdzake kwamen op de vergaderingen twee zaken aan de orde, nl. de verlere ontwikkeling van den priester met name, zijne verhouding tot de wetenschap, en de houding die hij heeft aan te nemen tegenover het sociale vraagstuk. Men sprak over de bibliotheek van den priester, over de tijdschriften die hij te lezen heeft, over de theologische conferentien die hij moet bijwonen, over de studie die hij behoort voort te zetten, opdat hij niet zinkt tot een „mislazeer en een sacraments-machine."

Het was niet genoeg dat de priester zijn theologie en filosofie bestudeerd had, om dan een herder van zielen te worden; hij moest ook trachten het volk in zijn denken en streven te verstaan. Tegenover de evolutie, die in de wetenschappelijke wereld plaats heeft, is het niet mogelijk onzijdig te blijven en de oogen voor het licht te sluiten. Men beval vooral de studie van de geschiedenis en van de natuurwetenschappen aan. Maar al te zeer was de meening verbreid, dat het geloof der kerk niet te vereenigen is met de natuurwetenschappen; 1), de kerk wordt voor de vijand der natuurwetenschappen gehouden. Maar de priester moest toonen, dat hij met den man der wetenschap even goed als met boeren en handwerkersden kon omgaan.

Er werd ook op het congres over geklaagd, dat de geestelijkheid tot hertoe zoo weinig gedaan had, om de verwoestingen, door den alco- hol aangericht, tegen te gaan, en ook zoo weinig gedaan had, om Zondagsheiligheid te bevorderen. In het voorbijgaan werd ook de wensch uitgesproken, dat de priesters, even als de Protestantse predikanten, bij begrafenissen spreken zouden. Waarschijnlijk is dit te danken aan het feit, dat de prediking van Protestantse leeraars bij een geopend graf, in Frankrijk, door de Roomsche bevolking dikwijls met groote belangstelling gevolgd wordt.

Aan het einde van het congres sprak de abt Lemire het uit, dat het aan den dag gekomen was, hoe een deel van de geestelijkheid deel wil nemen aan het nationale leven, met de moderne maatschappij medelieven en eene diepere, meer fundamentele wetenschap beoefenen wil.

Wij denken, dat het streven van mannen als Lemire, op teleurstelling moet uitloopen. Wanneer men de kinderen van dit geslacht wil tegemoet komen, is dit natuurlijk zeer te prijzen. Maar als men meent, dat de ongelooften van deze dagen voor de kerk van Rome gewonnen zullen worden, wanneer hare dienaars zich op de natuurwetenschappen werpen, dan toont men niet te verstaan, waaruit het ongeloof van de kinderen dezer eeuw voortvloeit.

Welk een voorrecht dat wij, Gereformeerden, het weten, dat wij geroepen zijn, om ons in den stroom van het leven te werpen met het Woord Gods. De dwaasheid van het kruis van Christus wordt nooit voor de wereld wijsheid, wanneer men maar toont, dat men het streven van deze

euw zoekt te verstaan. Daarvoor is noodig de prediking van het zuivere Evangelie, gepaard met de krachtadige werking van den Heiligen Geest.

In het steunen van de mannen van het congres te Bourges, zien wij daarom een afbreken van de kerk van Rome, zonder dat de zaak der religie er door wordt gebaat.

N.-Amerika. Wat is noodig voor de kerken in de Nieuwe Wereld?

Wij kunnen ons, wanneer wij niet in Amerika een tijdlang geleefd hebben, moeilijk een denkbeeld vormen van het leven in de nieuwe wereld. Het klimaat is er geheel anders dan bij ons; het prikkelt de zenuwen en blaast het levensvuur aan, doch doet de brandstof dan ook des te spoediger verteren. Wordt er in ons land geklaagd over het jeugdige leven, dat men genoodzaakt is te leiden, in Amerika is daarvoor in verduidelijke mate oorzaak. Als gevolg van de zenuwspanning, waaronder men leeft, legt men de zweep over zijn eigen rug en dien van anderen.

Dit wordt ook op kerkelijk gebied gevoeld. Alles moet ook daar prikkelend zijn en tintelen van levensgloed, of het wordt op zijde gezet. Vandaar, dat de meeste predikanten wel een tijdlang opgang maken, maar soms al heel spoedig afgedaan hebben. Uit dat haastige leven wordt, het sprekt wel van zelf, ongeduldigheid geboren. De aard van het Amerikaanse volk gaat daardoor gelijken op het Fransche type, niet alleen omdat het zo zeer jaagt naar verandering, maar omdat het uitgaat naar het sensationeel.

Dat er bij de gesteldheid der geesten gevaar bestaat dat men de dogmatiek gaat geringachten, en de rustige uiteenzetting van den vollen raad Gods tot onze zaligheid op zijde wil zetten laat zich daaruit verklaren. Men noemt zich wars van alle haarkloover en daarom hoort men het wel van den kansel aanprezen, dat men al zijn krachten en gaven moet besteden in den dienst des Heeren, maar van het uitgangspunt van alle leven tot Gods ere verneemt men helaas maar al te weinig. Men stelt de praktijk des levens boven de leer, in plaats van te erkennen, dat alle praktijk des Christelijken levens behoort te rusten op de leer die naar de Godzaligheid is. Vandaar dat de Amerikaanse predikwijze zoo weinig dogmatisch en zelfs zoo weinig uitlegkundig is, en bijna geheel verloopt in zedekundige vertoogen.

Voor de sociologie, of de leer omtrent de maatschappelijke verhoudingen, wordt op den Amerikaanschen predikstoel druk verhandeld. Heeft menige gemeente in deze landen te klagen over overgeestelijke prediking, omdat altijd weer opnieuw de weg des heils wordt voorgesteld, terwijl de eischen die het leven naar Gods Woord stelt, stiefmoederlijk worden behandeld, — in Amerika dreigt de prediking ongeestelijk te worden.

Met het oog hierop verwondert het ons niet, dat in *De Hoop* de wensch uitgesproken wordt dat de invloeden van den Heiligen Geest zich opnieuw in de nieuwe wereld zullen openbaren. Dit blad schrijft:

„Waar wij dus dringende behoefte aan hebben in ons Amerikaans kerkelijk leven is een ruime uitstorting van den Heiligen Geest, een doop met den doop van de dagen van Finney; een wederkeren van de *grote opwekking*, waardoor duizenden in dit land tot den Heere bekeerd werden."

„En komt die dag, dan komt al het andere van zelf. Dan komt God weer tot zijn eer, en Zijn woord weer tot zijn recht de gemeente weer tot haar oude heide, en dan zal uit de reactie van dit betere leven wat nieuws geboren worden waardoor de Amerikaanse kerk der zotte eeuw voortaan zal staan onder de kerken der aarde."

Wij zouden zeggen: De Amerikaanse Gereformeerde Kerken hebben daaraan behoefte, dat zij door den Heiligen Geest de kracht der Gereformeerde leer voor het leven en voor het sterven meer dan tot dusver het geval was, leeren kennen.

Gemengd nieuws.

De consul van N. Amerika te Shanghai heeft een onderzoek ingesteld naar het getal sendelingen dat in China de laatste maanden vermoord werd. Het is bewezen dat 34 Engelsche en 22 Amerikaanse sendelingen omgebracht zijn. Het is ook zeer waarschijnlijk, dat nog 37 sendelingen in Tai-joenfoe den martelaarsdood zijn gestorven. Op de lijst van vermisten komen 70 Engelsen en 61 Amerikanen voor. Het is onmogelijk het getal vermoorde Roomschen op te geven. Vele Fransche priesters en zusters van barmhartigheid zijn gedood in het gebied waarop de Russen streefden. Ook werden onderscheidende Zweden en Denen gedood. Het vermoeden en vervolgen van Chinese Christenen duurt volgens den consul voort. In het binnenland geloof de bevolking, dat het der Keizerin weduwe door 't behalen van groote overwinningen gelukt is het land van de vreemdelingen te bevrijden.

Te Londen is de Tabernakel van Spurgeon, door den brand vernield, weder opgebouwd. Den 19den en 20sten September werden godsdienstfeestingen gehouden waarbij het nieuwe gebouw in gebruik werd genomen. Behalve den predikant Thomas Spurgeon, zoon van Charles Haddon Spurgeon, traden verschillende bekende predikanten op. De eekgenoten van den overleden prediker gaf van hare belangstelling blijk door het zenden van een telegram; door zwakheid en ziekte kon zij niet tegenwoordig zijn. De bekende Christelijke zanger Sankey luisterde de samenkomsten door zijn schoon gezang op. Op den 19den September, den dag waarop C. H. Spurgeon geboren werd, werd er 1000 pond sterling voor de stichtingen, door hem in het leven geroepen, geëcolleerd.

WINKEL.

Voor Kinderen.

VOLHOUDERS.

VII.

Na de Franschen beproefden de Amerikanen een bestuurbaren luchtbol uit te vinden.

Een deser, zekere Frederic, vervaardigde een luchtscap met schroeven, zeilen als vleugels en een stoomwerktuig om alles in beweging te brengen. 't Slot was, dat het hem gelukte 8 kilometer per uur te varen, doch — bij windstilte. Men was dus eigenlijk weer even v als vroeger.

Dr. Andrews 1), ook een Amerikaan, deed anders. Hij liet drie „luchtballen" maken, die elk den rolvorm hadden, met een spits uiteinde van voren. Ieder rolletje was 30 meter lang

1) Spreek uit: Androes.